

Het netwerk achter het Nederlandse natuurbeleid

Natuuronderzoek of politieke lobby?



Het natuuronderzoek vindt plaats vanuit zo'n 20 stichtingen en verenigingen, waarvan de meeste zijn gevestigd op één adres in Nijmegen.

Zo'n twintig relatief kleine onderzoeksstichtingen, veelal met een ANBI-status, domineren het Nederlandse natuurbeleid. Zij bepalen met welke natuur en soorten het goed gaat en met welke niet. Veel van deze organisaties zijn gevestigd op de campus van de Radboud Universiteit in Nijmegen, in kantoorgebouw Mercator III. Opvallend is hun verwevenheid met de politiek en overheid en hun steun aan Greenpeace in diens strijd voor een strenger stikstofbeleid.

In april lekte het ambtelijke Natuurherstelplan uit. Daaruit blijkt dat er heel veel meer ruimte nodig is voor talrijke soorten flora en fauna, vooral op landbouwgrond.

Het onderzoek heeft een grote stem in het Nederlandse natuurbeleid, zij bepaalt met welke soorten het slecht gaat en waar extra inzet nodig is. Het soorten- en natuuronderzoek wordt voor een belangrijk deel gedaan door een groep van zo'n 20 stichtingen en verenigingen, veelal met een ANBI-status. Het betreffen zogenoemde goededoelenorganisaties, oftewel ngo's. Voor iedere soortgroep flora en fauna is er minimaal één stichting of vereniging. Zo is er de Zoogdierstichting, de

Stichting Reptielen, Amfibieën, Vissen Onderzoek Nederland (RAVON), EIS Kenniscentrum Insecten enz.

Uit het handelsregister van de Kamer van Koophandel blijkt dat veel natuurstichtingen en -verenigingen zijn gevestigd op één adres: Toernooiveld 1 in Nijmegen, op de Campus van Radboud Universiteit (zie overzicht). Een tweede, kleiner cluster bevindt zich in Leiden (Darwinweg 2). De organisaties zijn sterk met elkaar verbonden en werken samen in weer nieuwe stichtingen.

POLITICI STUREN MEE

Opvallend is het aantal politici in de besturen. Stichting RAVON heeft er maar liefst vier in haar zevenkop-pige Raad van Toezicht. Het gaat om

Ernest de Groot, Monique Bekkenutte, Nelson Verheul en Herman Sieben. De Groot is dijkgraaf bij Waterschap Aa en Maas voor Water Natuurlijk, de partij die verbonden is aan GroenLinks en D66. Bekkenutte is voorzitter van de PvdA in Flevoland en zit tevens in het waterschap voor de groene partij Water Wonen en Natuur. Verheul was fractievoorzitter van Groen Links in de Gelderse Staten. Tegenwoordig is hij actief in een kandidatencommissie van deze partij. Sieben was tot enkele jaren geleden woordvoerder natuur voor de PvdA-fractie in Overijssel. De Stichting Natuur Onderzoek Nederland, een samenwerking van RAVON, FLORON en Paddenstoelenonderzoek Nederland, staat eveneens onder toezicht van deze

bestuurders. Wat moet een onderzoekstichting met zoveel politici aan boord? Karin Akkers, directeur-bestuurder van RAVON: “Bij de samenstelling van de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar aanwezigheid van kwaliteiten en deskundigheid die voor de stichting van belang kunnen zijn, zoals toezichthoudende ervaring, strategisch inzicht, bestuurlijke ervaring en bekendheid met governance codes. De Raad van Toezicht heeft geen rol in de inhoud van onderzoekspublicaties.”

Bij Vogelbescherming Nederland vinden we Bas Eickhout, tot vorige maand Europarlementariër voor GroenLinks. Eickhout zit in de Raad van Toezicht. En wellicht de meest invloedrijke politicus zet zich tegenwoordig in voor

Stichting Naturalis Biodiversity Center: Diederik Samson (PvdA) werd hier op 1 januari 2024 verwelkomd in de Raad van Toezicht. Samson is een van de architecten van de Europese Green Deal, waar de Natuurherstelverordening deel vanuit maakt.

Bij de Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel worden twee van de tien bestuurszetels bekleed door politici. Secretaris van deze stichting is de D66-wethouder van Leidschendam, Marcel Belt. De tweede politieke zetel wordt ingenomen door Els Otterman, heemraad bij Stichtse Rijnlanden (U) voor Water Natuurlijk.

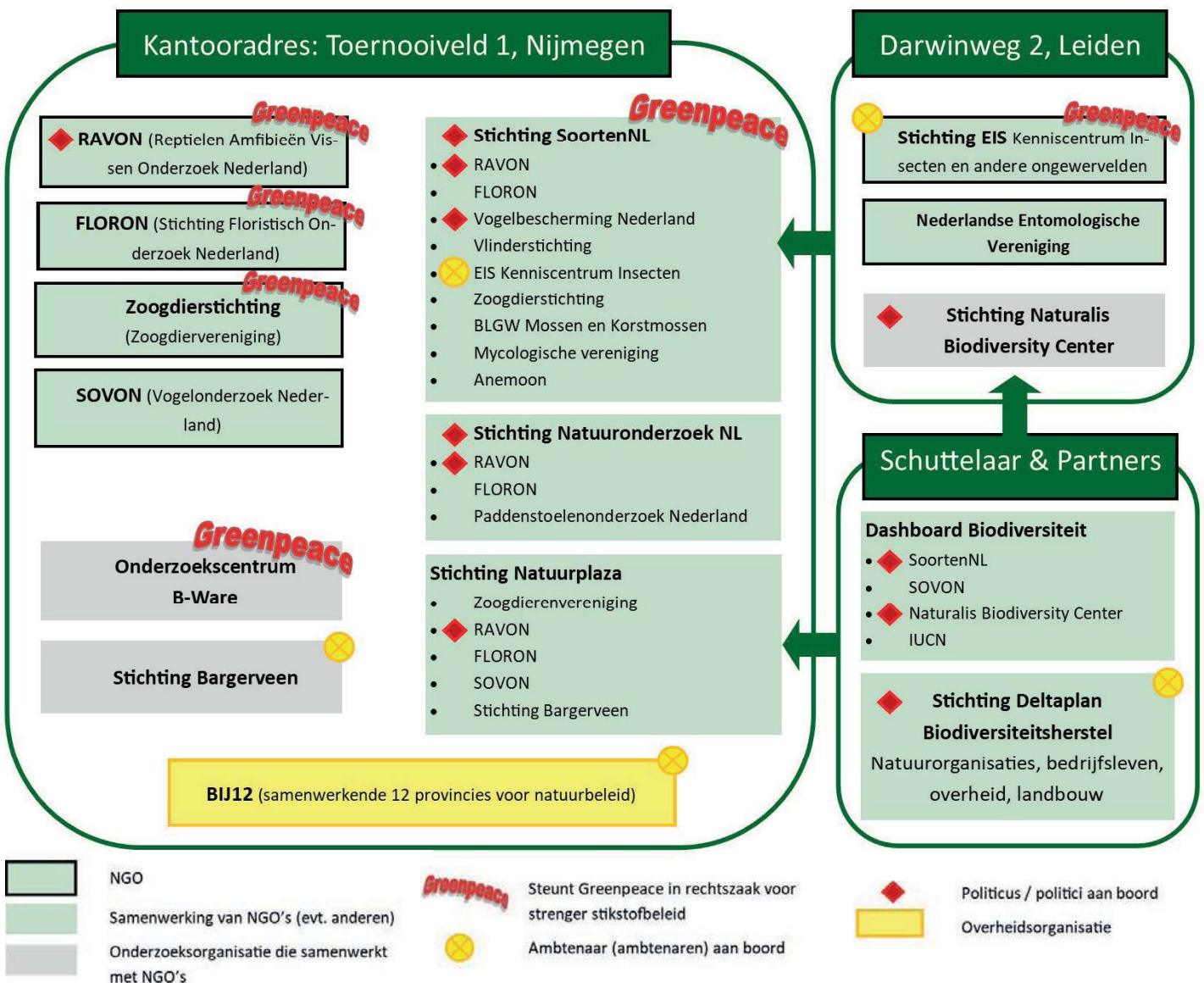
Zijn de functie van wethouder en bestuurslid van een ngo verenigbaar? Marcel Belt: “Ik zit op persoonlijke titel

en onbezoldigd in het bestuur van het Deltaplan. Vele gemeenten zijn lid van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel omdat ze aan dit thema willen werken. Ik vervul een schakel naar gemeenten vanuit mijn kennis over en netwerk met gemeenten en geef in het bestuur mijn input over de kennisbehoeften en samenwerkingsmogelijkheden van gemeenten in het netwerk.” Nu zitten er enkel politici van de linkerflank in het bestuur. Had dat niet evenwichtiger gemoeten? Belt: “Mijn positie is persoonsgebonden en onafhankelijk van een partij of politieke stroming.”

POLITIEKE LOBBY

De politici die we tegenkomen in de bestuurs- en toezichtsraden zijn alle van

Overzicht van de stichtingen en verenigingen die in belangrijke mate het Nederlandse natuurbeleid bepalen. Een deel van de organisaties heeft politici en/of ambtenaren aan boord, en/of steunt Greenpeace in de rechtszaak voor een strenger stikstofbeleid.





de linkervleugel. Dat roept de vraag op hoe neutraal het natuuronderzoek is. Het antwoord op deze vraag vinden we in de uitgesproken opstelling van SoortenNL - de stichting waarin negen organisaties samenwerken. SoortenNL kiest openlijk partij voor Greenpeace in diens stikstofrechtszaak tegen de Staat. "Wij steunen Greenpeace omdat we in onze data zien dat de natuurkwaliteit al tientallen jaren achteruit gaat én omdat de overheid herhaaldelijk wetenschappelijke onderzoeken naast zich neerlegt", stelt Sander Turnhout (strategisch adviseur bij SoortenNL) op de website van Greenpeace. Turnhout was kandidaat voor GroenLinks bij

BIJ12 (provincies) onder één dak met natuur-ngo's

Op Toernooiveld 1 in Nijmegen zijn niet alleen veel natuur-ngo's en onderzoeksstichtingen gevestigd, ook BIJ12 treffen we hier aan. Bij de toegangsdeur staan de namen vermeld van de organisaties die er kantoorruimte huren. Daarbij staat ook de Stichting Nationale Databank Flora en Fauna (NDFP), die beheerd wordt door overheidsorganisatie BIJ12. BIJ12 is de uitvoeringsorganisatie van het natuurbeleid voor de twaalf provincies. De NDFP heeft een belangrijke status in het provinciale natuurbeleid. In 2026 wordt deze natuurdatabank zelfs onderdeel van de Omgevingswet. BIJ12 geeft desgevraagd aan dat het klopt dat de NDFP ook een werkplek heeft in Nijmegen. "De NDFP is ondergebracht bij BIJ12. BIJ12 is gevestigd in Utrecht. Daarnaast huurt de NDFP een aantal werkplekken op Toernooiveld 1 in Nijmegen."

de Provinciale Statenverkiezing in Gelderland in 2019.

De rechter stelde Greenpeace inmiddels voor een groot deel in het gelijk. De Staat is in beroep gegaan tegen deze uitspraak. Het is nog niet bekend wanneer dit dient.

SoortenNL steunt niet alleen Greenpeace, maar voert ook lobby voor veel meer natuur en een veel strenger stikstofbeleid. Zo werd onder meer gelobbyd in Brussel voor het onverkort invoeren van de Green Deal en voor een landbouwbeleid dat hiermee in lijn ligt. Uiteindelijk werden de plannen van toenmalig Eurocommissaris Frans Timmermans en zijn kabinetschef Diederik Samson flink afgezwakt, tot groot ongenoegen van SoortenNL.

EIS Kenniscentrum Insecten is één van de stichtingen die vanuit SoortenNL Greenpeace steunt in diens stikstofrechtszaak tegen de Staat. In het bestuur van EIS Kenniscentrum zit ambtenaar Ivo Walsmit. Hij is expert biodiversiteit bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Zou een ambtenaar niet altijd partij moeten kiezen voor de eigen werkgever, de Staat? Het ministerie van Buitenlandse Zaken wil niet ingaan op vragen. "We doen geen mededelingen over individuele medewerkers of eventuele nevenactiviteiten van medewerkers."

B-WARE, BIJ12, STICHTING BARGERVEEN

Drie andere bewoners van Toernooiveld 1 zijn B-Ware, BIJ12 en Stichting Bargerveen. B-Ware doet veel natuur- en stikstofonderzoek voor de landelijke en provinciale overheden, maar koos in de stik-

stofrechtszaak de zijde van Greenpeace. B-Ware treedt in deze zaak op als deskundige voor Greenpeace. Meer verrassend is echter het aantreffen van een overheidsorganisatie, BIJ12, op Toernooiveld 1. BIJ12 voert het natuurbeleid uit voor de twaalf provincies (zie kader). Ook stichting Bargerveen treffen we er aan, waar provincie Overijssel in de Raad van Commissarissen zit (zie artikel pag. 18-19).

STICHTING BIODIVERSITEITSHERSTEL

Het Dashboard Biodiversiteit laat een dramatisch beeld zien van de Nederlandse natuur. Het dashboard is een initiatief van onder meer SoortenNL en Stichting Naturalis Biodiversity, met hulp van adviesbureau Schuttelaar & Partners. Het dashboard is gelieerd aan de Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Deze stichting is gevestigd op het adres van Schuttelaar & Partners in Wageningen. "We zijn gevraagd om als uitvoeringsbureau te fungeren. Het feit dat de stichting op ons adres is gevestigd, is om praktische redenen", vertelt Ronald Hiel, verantwoordelijk voor het thema biodiversiteit.

Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel is een brede samenwerking van natuuronderzoek, bedrijfsleven, politiek en overheid. De stichting heeft grote ambities. Er moet veel meer ruimte komen voor de natuur. Ook wil de stichting meer natuur op boerenland. Minimaal 10% van het landbouwgebied moet worden ingericht voor herstel van de biodiversiteit. Ook wordt het Nationaal Programma Landelijk gebied omarmd, ondanks dat het is afgeschoten



Foto's: Shutterstock

Herkomst gelden in 2024 (of 2023, wanneer 2024 niet beschikbaar). Bron: ANBI-opgaves / financieel jaarverslag

	Subsidie overheden (in €)	Betaalde projecten (in hoge mate voor overheden; in €)	Totale inkomsten (in €)	Geschat % afkomstig van overheid
Stichting Natuur Onderzoek Nederland (RAVON, FLORON, Paddenstoelenonderzoek Nederland)	3.023.337	60.871	5.842.283	55%
Vogelbescherming Nederland	3.960.922	858.266	20.125.676	22%
SOVON	6.666.518		6.992.661	95%
Zoogdierstichting	1.414.496	1.460.506	3.037.374	70%
Vlinderstichting		2.245.854	2.461.988	50%
BLGW Mossen en Korstmossen	39.591	217.070	269.243	70%
Stichting Anemoon		258.984	270.246	70%
SoortenNL	299.204		753.389	40%
Stichting Naturalis Biodiversity Center	32.964.000	6.096.000	58.386.000	60%
EIS Kenniscentrum Insecten		765.438	905.160	50%
Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel	545.947	380.069	1.002.384	70%

door het vorige kabinet. Mariska Harte, topambtenaar Transitie Landelijk Gebied, stond bij de Kamer van Koophandel ingeschreven als bestuurslid van januari 2021 tot maart 2026. Is hier geen sprake van belangenverstrengeling? Het ministerie van LVVN meent van niet. “Wij hebben Harte destijds afgevaardigd voor het bestuur van deze stichting.” Volgens de LVVN-woordvoerder bekleedde Harte enkel een adviserende rol en nam zij geen besluiten. Daarom kan er volgens het ministerie geen sprake zijn van belangenverstrengeling. In de stukken zien we dat LVVN in de begin-

jaren weliswaar een adviseursrol vervulde, maar dat werd al snel opgetrokken naar formeel bestuurslid. Bij deze stichting bekleeden meer ambtenaren een bestuursfunctie.

BETAALD DOOR DE OVERHEID

Veel natuurstichtingen hebben een ANBI-status en zijn daarmee aangemerkt als goede doelen. Zij werven fondsen bij onder meer loterijorganisaties en particulieren. Echter, uit hun ANBI-opgaves blijkt dat het geld dat zij ontvangen vooral van de overheid komt. Het gaat om subsidies en betaalde projecten (zie tabel).

Conclusies

Het soortenonderzoek dat door circa twintig natuurstichtingen en -verenigingen wordt uitgevoerd, vormt een belangrijke pijler onder het Nederlandse natuurbeleid. Dat de overheid hier belastinggelden voor aanwendt is verdedigbaar. Problematisch wordt het echter wanneer dezelfde organisaties tegelijkertijd lobbyen voor een strenger stikstofbeleid en bovendien openlijk steun uitspreken voor de rechtszaak van Greenpeace tegen de Staat. Dat laat zich moeilijk rijmen met de positie van onafhankelijke en neutrale kennisleverancier ten behoeve van overheidsbeleid. Wanneer ambtenaren dan ook nog zetels bekleeden bij deze organisaties, of kantoor kiezen op hetzelfde adres als ngo's, dan ontstaat op zijn minst de schijn van belangenverstrengeling. Dit alles roept vragen op over de objectiviteit waarmee het natuurbeleid tot stand komt.